

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ В ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті розглянуто методи проектного навчання, встановлено їхній зв'язок з життям. Визначено основні передумови виникнення проектної методики та здійснено її порівняльну характеристику в зарубіжній та вітчизняній системі освіти. Аналізуються особистісно-діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи до навчання іноземної мови.

Останнім часом спостерігається загальносвітова спрямованість на гуманізацію освіти, що знаходить своє відображення в орієнтації процесу навчання на розвиток особистості учня. Серед різноманіття нових педагогічних технологій у системі освіти, спрямованих на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, найбільш характерною є проектна методика навчання, де широко використовується «єго-фактор» (я-фактор), що припускає переломлення всього навчання через особистість учня, через його потреби та інтереси. Звернення вчених і практиків до проблеми освіти особистісно-орієнтованого навчання має давню історію. Наприкінці XIX століття дидактичні пошуки західних педагогів були перейняті увагою до емоційної привабливості навчання. Ідеї гуманістичного напрямку у філософії й освіті були пов'язані з методом проектів, який також називали «методом проблем» чи «методом цільового акту».

У рамках ретроспективного аналізу використання проектної методики в зарубіжній та вітчизняній системі освіти в даній статті доцільно розглянути: сутнісну характеристику методу проектів як передумови сучасного проектного навчання іноземної мови (ІМ); проектну методику як основу для реалізації особистісно-діяльнісного підходу до навчання ІМ.

Проектне навчання було спрямовано на те, щоб знайти способи, шляхи розвитку активного самостійного мислення дитини, щоб навчити її не тільки запам'ятовувати та відтворювати знання, які дає школа, але і вміти їх застосовувати на практиці. Загальний принцип, таким чином, на якому базувався метод проектів, полягав у встановленні безпосереднього зв'язку навчального матеріалу з життєвим досвідом учнів, у їх активній пізнавальній і творчій спільній діяльності в практичних завданнях (проектах) при вирішенні однієї загальної проблеми.

Метод проектів успішно розвивався завдяки педагогічним ідеям американського педагога і психолога Дж. Дьюї, а також його учнів і послідовників В.Х. Кілпатрика, Э.У. Коллінгса. Дж. Дьюї запропонував реформу шкільної освіти, відповідно до якої знання повинні були черпатися з практичної самодіяльності й особистого досвіду дитини. Дж. Дьюї відзначав: «... знання, яке можна назвати знанням, розумове виховання, що веде до якої-небудь мети – дається лише в процесі близької та реальної участі в активності соціального життя» [1, с.42]. Дж. Дьюї [1, с.46] висуває гасло, що є одним з основних тез сучасного розуміння проектного навчання: «Навчання за допомогою дії». При цьому Дж. Дьюї виділяє ряд вимог до успішності навчання: проблематизації навчального матеріалу; активність дитини; зв'язок навчання з життям дитини, грою, працею. Таким чином, Дж. Дьюї стверджує, що дитина засвоює матеріал не просто слухаючи та сприймаючи органами почуттів, а як результат виниклої в неї потреби в знаннях і, отже, є активним суб'єктом свого навчання.

На початку XX століття Коллінгс пропонував розділяти проекти на наступні типи:

1) *екскурсійні (Excursion projects)* – наприклад, огляд соняшників міссіс Мерфі, ціль якого – довідатися, чому вона «садить свої соняшники в задній частині двору, а не в передньому палісаднику разом з іншими квітами?»

2) *трудова (Hand projects)*, що «прагнуть виразити різного роду думки в конкретній формі – змайструвати кролячу пастку, приготувати какао для шкільного сніданку і т.п.»

3) *ігрові (Play projects)* – «свято паски, морозива, ляльок, гра в магазин, «у детективів», свята, що влаштовуються з метою прославляння церковних подій, історичних героїв».

4) *проекти розповідання (Story projects)* - сюди входять розповіді дітей про різні історії, спів пісень, прослуховування грамофонних розповідей з коротким викладом змісту.

Метод проектів привернув увагу і російських педагогів ще на початку XX століття. Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів. Велику увагу методу проектів приділяли С.Т. Шацький, В. Петрова, Н.К. Крупська, професор Б.В. Ігнат'єв, В.Н. Шульгін, М.В. Крупеніна. Російські педагоги вважали, що критично перероблений метод проектів зможе забезпечити розвиток творчої ініціативи і самостійності учнів у навчанні і буде сприяти безпосередньому зв'язку між засвоєнням знань і умінь та застосуванням їх для вирішення практичних завдань. Прихильники методу проектів В.М. Шульгін, М.В. Крупеніна, Б.В. Ігнат'єв проголосили його єдиним засобом перетворення школи навчання в школу життя, де здобуття знань буде здійснюватися на основі й у зв'язку з працею учнів[3].

У 1929-1930 р. універсалізація методу проектів і розвиток комплексної системи навчання призвели до складання і видання комплексно-проектних програм. При такій побудові навчального процесу, як нерідко стверджували багато педагогів-практиків, учні виявлялися в різних життєвих ситуаціях, зіштовхувалися з ускладненнями і переборювали їх за допомогою інстинктів і звичок, а також тих знань, що потрібні для досягнення даної мети. Однак дана мета часто носила лише вузько практичний характер і не повною мірою сприяла належному розвитку учня. Наприклад, учні повинні були виконати наступні дослідницькі проекти: «Як містер Мозер розводить таких прекрасних курей»; «Що ми довідалися про Сонце? [3]

В.Петрова [4,с.62] наводить приклад ігрового проекту «Пристрій гори для катання». «Навколо цієї теми, - пише В.Петрова, - була розгорнута навчальна тема: підготовка до зими і захист від холодів. Діти, з одного боку, робили рукавиці, лагодили теплий одяг для того, щоб мати можливість кататися на своїй горі, а з іншого боку – спостерігали явища замерзання води, форми сніжинок та ін.».

У результаті такого підходу навчальні предмети заперечувалися, систематичне засвоєння знань під керівництвом учителя на уроці підмінялося роботою з виконання завдань-проектів. Унаслідок цей рівень загальноосвітньої підготовки школярів різко знизився. В основі сучасного розуміння проектної методики, як відзначає Е.С. Полат, лежить «використання широкого спектра проблемних, дослідницьких, пошукових методів, орієнтованих чітко на реальний практичний результат, значущий для учня, з одного боку, а з іншого – розробка проблеми цілісно, з урахуванням різних факторів і умов її рішення і реалізації результатів» [5,с.4]. «Щоб досягти такого, результату», - продовжує Е.С. Полат, «необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї мети знання з різних галузей, здатність прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів вирішення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки» [5, с.6].

Виходячи з вищесказаного, необхідно зробити наступний висновок: проектне навчання завжди орієнтоване на самостійну активно-пізнавальну практичну діяльність учнів при вирішенні особистісно-значущої проблеми, у процесі якої відбувається відкриття основних закономірностей наукової теорії та їхнє глибоке засвоєння. Підходячи до даного питання з психологічної точки зору, необхідно усвідомити, що в основі проектного навчання лежить принцип «єго-фактора», що припускає такий підхід до учнів, що може бути співвіднесений з підходом, що розвивається в дійсний час особистісно-діяльним, у методиці навчання .

Далі розглянемо діяльнісний компонент, що також лежить в основі проектного навчання. Звернемося до загальних положень теорії діяльності, сформульованими А.М. Леонтьєвим, І.А. Зимньою. Істотною особливістю будь-якої діяльності, як підкреслює І.А. Зимня [2, с.5], є її умотивованість. Тому що об'єктом навчання у викладанні ІМ, згідно особистісно-діяльсного підходу, служить мовна діяльність, а мовна система виступає тільки як засіб реалізації цієї діяльності, як і всяка діяльність, мовна діяльність повинна ґрунтуватися на комунікативно-пізнавальній потребі учнів висловити свою думку. Ця потреба, як підкреслює І.А. Зимня [2, с.7], входить у загальну систему його мотивації. Відповідно у вчителя ІМ виникає педагогічна і психологічна проблема первісного створення, чи формування збереження вже існуючої в школяра потреби спілкування на ІМ і пізнання засобом цієї мови особистісно-значущої дійсності.

Отже, навчальний проект є важливим засобом формування мотивації вивчення ІМ. Найважливішими факторами, що сприяють формуванню внутрішнього мотиву мовної діяльності при проектному навчанні, на думку автора даного дослідження, є: зв'язок ідеї проекту з реальним життям: ідея всякого проекту повинна бути зв'язана зі створенням конкретного чи продукту рішення окремої, значущої для учня проблеми, взятої з реального життя в процесі практичної діяльності; наявність інтересу до виконання проекту з боку всіх його учасників: у процесі застосування проектної методики дуже важливо домогтися особистісного прийняття ідеї проекту і пробудження справжнього інтересу до його реалізації, що дозволить домогтися успішного його виконання й ефективності його навчального впливу; головна роль консультативно-координуючої функції викладача: перехід з позиції лідера в позицію консультанта і координатора, що дає тим, кого навчають, реальну автономію і можливість прояву своєї власної ініціативи і самостійності в процесі виконання проекту, сприяє саморозвитку особистості.

Таким чином, проектна методика реалізовує особистісний підхід до учнів, що вимагає насамперед ставлення до учня як до особистості з її потребами, можливостями й прагненнями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дьюи Дж., Дьюи Э. Школы будущего / Дж. Дьюи, Э. Дьюи. – Берлин: Госуд. Изд-во. РСФСР, 1922. – 178 с.
2. Зимняя И.А., Сахарова Т.Е. Проектная методика обучения английскому языку / И.А. Зимняя, Т.Е. Сахарова // Иностр. языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 9-15.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров. – М.: Академия, 2000. – 272 с.
4. Петрова В. Метод проектов / В. Петрова. – Москва – Ленинград: Молодая Гвардия, 1929. – 77 с.
5. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностр. языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 3-10.